

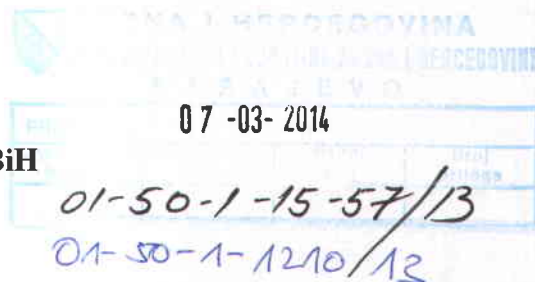

Broj: 05-50-1-3362/14
Sarajevo, 6.3.2014. godine

PARLAMENTARNA SKUPŠTINA BiH

- Zastupnički dom -

SARAJEVO

PREDMET: Odgovor na zastupničku inicijativu – dostavlja se

Vijeće ministara Bosne i Hercegovine, na 85. sjednici održanoj 6.3.2014. godine, utvrdilo je Odgovor na zastupničku inicijativu koju je uputio Božo Ljubić, zastupnik u Zastupničkom domu Parlamentarne skupštine Bosne i Hercegovine.

U pravitku prosljeđujemo Odgovor radi njegovog dostavljanja zastupniku.

S poštovanjem,

GENERALNI TAJNIK
Zvonimir Kutleša

BOSNA I HERCEGOVINA
VIJEĆE MINISTARA

Broj: 05-50-1-3362/13
Sarajevo, 6.3.2014. godine

Na 57. sjednici Zastupničkog doma Parlamentarne skupštine Bosne i Hercegovine, održanoj 20. 11. 2013. godine, poslanik Božo Ljubić podnio je Vijeću ministara Bosne i Hercegovine slijedeću zastupničku inicijativu:

Izrada sveobuhvatne analize stanja na tržištu rada u Bosni i Hercegovini i priprema smjernica kao polazište za izradu strategije o usklađenosti „prijazvodnje“ stručnih kadrova svih razina u skladu sa projekcijom potreba Bosne i Hercegovine u narednom petogodišnjem razdoblju.

Na podnesenu inicijativu Vijeće ministara Bosne i Hercegovine, na 85. sjednici održanoj 6. 3. 2014. godine, utvrdilo je slijedeći:

ODGOVOR

Na osnovu dostavljenih podataka sačinjen je dokument „Analiza stanja na tržištu rada u Bosni i Hercegovini i priprema smjernica kao polazište za izradu strategije o usklađenosti „prijazvodnje“ stručnih kadrova svih razina u skladu sa projekcijom potreba Bosne i Hercegovine u narednom petogodišnjem razdoblju“ na osnovu raspoloživih informacija sa tržišta rada koje posjeduje Agencija za rad i zapošljavanje Bosne i Hercegovine u saradnji sa Federalnim zavodom za zapošljavanje Bosne i Hercegovine, Zavodom za zapošljavanje Republike Srpske i Zavodom za zapošljavanje Brčko distrikta Bosne i Hercegovine.
(dokument u prilogu)

**Analiza stanja tržišta rada u BiH i smjernice kao polazište
za izradu strategije o usklađenosti „proizvodnje“ stručnih
kadrova svih nivoa u skladu sa projekcijom potreba Bosne i
Hercegovine u narednom petogodišnjem periodu**

Sarajevo, decembar 2013.

1. UVOD

Iako Bosna i Hercegovina po nekim pokazateljima bilježi blagi ekonomski rast u prvoj polovini 2013. godine, to nije bilo dovoljno da značajnije utječe na poboljšanje stanja na tržištu rada. Trenutna slika stanja tržišta rada u BiH u period januar-oktobar 2013. godine ogleda se u usporenom rastu broja nezaposlenih lica uz smanjenje broja zaposlenih lica.

Kao generalnu ocjenu stanja, možemo reći da tržište rada u BiH karakteriše veoma niska stopa formalne i visok udio neformalne zaposlenosti, te visoka nezaposlenost i neaktivnost radno sposobnog stanovništva. Isto tako, tržište rada u BiH je nefleksibilno, a mobilnost radne snage je veoma niska. I dalje je prisutan trend rasta broja nezaposlenih lica, a potražnja za radnom snagom je još uvijek na nižem nivou nego u vremenu prije recesije, iako je zabilježen trend rasta.

Recesija i globalna ekonomska kriza oslabile su privredu i usložile ukupnu socioekonomsku situaciju i time značajno uticale na tržište rada. Posljednjih godina bilježi se stalni rast učešća nezaposlenih koji su bili u radnom odnosu, kao i korisnika prava na novčanu naknadu iz čega se može zaključiti da je rast nezaposlenosti lica koja su prethodno bila u radnom odnosu velikim dijelom uslovljen smanjenjem privrednih aktivnosti usljed novog talasa ekonomske krize i smanjenjem ukupne zaposlenosti u procesu restrukturiranja preduzeća, na šta ukazuje i podatak većeg broja otkaza ugovora na određeno vrijeme.

2. ANALIZA SITUACIJE NA TRŽIŠTU RADA

Podaci o tržištu rada u Bosni i Hercegovini, entitetima i Brčko distriktu BiH mogu se prikupiti iz dva izvora: administrativni podaci i Anketa o radnoj snazi (ARS). Administrativni izvori temelje se na podacima o registrovanim zaposlenim i nezaposlenim licima iz statističkih evidencija i relevantnih ustanova na tržištu rada, dok se Anketa o radnoj snazi provodi jednom godišnje na uzorku domaćinstava, u skladu s metodološkim pravilima Međunarodne organizacije rada (MOR) i Evropskog statističkog ureda (Eurostata).

2.1. ADMINISTRATIVNI PODACI

Prema podacima Agencije za statistiku BiH, u **septembru 2013. godine, broj zaposlenih u pravnim licima u BiH iznosio je 683.645**, a od toga 280.597 žena. U odnosu na avgust 2013. godine broj zaposlenih u pravnim licima se povećao za 0,5%, dok se broj zaposlenih žena povećao za 0,8%.

Tabela 1. Broj zaposlenih u pravnim licima u periodu I 2013.-IX 2013. godine u BiH			
	Ukupno zaposleni ¹	Index u odnosu na prethodni mjesec	Index u odnosu na isti mjesec prethodne godine
I /2013.	651.342	100,3	94,5
II /2013.	648.354	99,5	94,4
III /2013.	684.753	105,6	99,4
IV /2013.	684.656	100,0	99,2
V /2013.	685.294	100,1	99,1
VI /2013.	686.299	100,1	99,4
VII /2013.	685.773	99,9	99,5
VIII /2013.	680.355	99,2	99,0
IX /2013.	683.645	100,5	99,3

Prema podacima zavoda i službi zapošljavanja u Bosni i Hercegovini sa 31.10.2013. godine na evidencijama je prijavljeno 552.707 nezaposlenih lica, što u odnosu na 30.09.2013. godine predstavlja smanjenje za 2.380 lica ili 0,43%. Od ukupnog broja lica koja traže zaposlenje, njih 280.066 ili 50,67% su žene.

Tabela 2. Registrovana nezaposlenost - BiH / entiteti –oktobar 2013. godine				
	Bosna i Hercegovina	Federacija BiH	Republika Srpska	Brčko -Distrikt BiH
Registrovana nezaposlenost - 31.10.2013.	552.707	391.155	148.917	12.635
Registrovana nezaposlenost - 30.09.2013.	555.087	393.157	149.293	12.637
Registrovana nezaposlenost - 31.10.2012.	545.938	381.963	151.938	12.037
Indeks 31.10.2013/ 30.09.2013.	99,57	99,49	99,75	99,98
Indeks 31.10.2013/ 31.10.2012.	101,24	102,41	98,01	104,97

U Federaciji BiH nezaposlenost se u odnosu na septembar 2013. godine smanjila za 2.002 lica ili 0,51%, u Republici Srpskoj se smanjila za 376 lica ili 0,25%, a u Brčko Distriktu BiH broj registrovanih nezaposlenih lica se smanjio za svega 2 lica ili 0,02%. U odnosu na isti period prošle godine, broj registrovanih nezaposlenih lica u BiH je veći za 6.769 lica ili 1,24%. Poredeći stanje u entitetima i Brčko Distriktu BiH sa oktobrom 2012. godine, broj registrovanih nezaposlenih lica u Federaciji BiH je povećan za 9.192 ili 2,41%, u Republici Srpskoj manji je za 3.021 ili 1,99%, dok je u Brčko Distriktu BiH taj broj povećan za 598 lica ili 4,97%.

¹ Izvor: Agencija za statistiku BiH

Posmatrajući proteklih deset mjeseci 2013. godine možemo konstatovati da je u periodu januar-oktobar 2013. godine zabilježeno:

- povećanje broja registrovanih nezaposlenih lica (ovaj broj se u odnosu na januar 2013. godine povećao za 1.933 lica ili 0,3%),
- povećanje broja novoprijavljenih lica na evidencije nezaposlenih (ukupno za posmatrani period registrovano je povećanje od 5,3% u odnosu na isti period 2012. godine),
- povećanje broja zaposlenih lica sa evidencija zavoda i službi zapošljavanja (u odnosu na isti period prošle godine ovaj broj je veći za 8.281 lica ili 12,0%),
- povećanje broja prijavljenih potreba za zapošljavanjem radnika,
- povećanje broja lica kojima je prestao radni odnos,
- povećanje broja korisnika novčane naknade (u poređenju sa prosjekom za isti period u 2012. godini veći je za 2.315 ili 20,1%).

2.2. ANKETA O RADNOJ SNAZI²

Prema rezultatima Ankete o radnoj snazi za 2013. godinu, u BiH radnu snagu (ekonomski aktivno stanovništvo) je činilo 1.133.091 lice, dok je broj neaktivnih iznosio 1.485.032 lica. U okviru radne snage zaposlenih je bilo 821.600 i 311.491 nezaposlenih lica. **Anketna stopa nezaposlenosti je značajno manja od registrovane i na nivou BiH za 2013. godinu iznosila je 27,5%, što je za 0,5% manje u odnosu na 2012. godinu.** Stopa nezaposlenosti bila je najviša među mladima starosti od 15 do 24 godine i iznosila je 59,1%. Stopa zaposlenosti manja je u odnosu na 2012. godinu za 0,1% i u 2013. godini bila je 31,6%. Prema ovoj Anketi, polna struktura nezaposlenih je: 59,8% muškaraca i 40,2% žena.

Broj aktivnih i neaktivnih lica koji čine radno sposobno stanovništvo se povećao u odnosu na 2012. godinu. Radna snaga – aktivno stanovništvo povećala se za 0,2%. Broj zaposlenih lica veći je za 1,0%, dok se broj nezaposlenih lica smanjio za 1,6% u odnosu na 2012. godinu.

² Izvor: Agencija za statistiku BiH – Anketa o radnoj snazi, 2006, 2007, 2008, 2009, 2010, 2011, 2012. i 2013. – predhodni podaci.

3. USKLAĐENOST PONUDE I POTRAŽNJE RADNE SNAGE NA TRŽIŠTU RADA U BOSNI I HERCEGOVINI

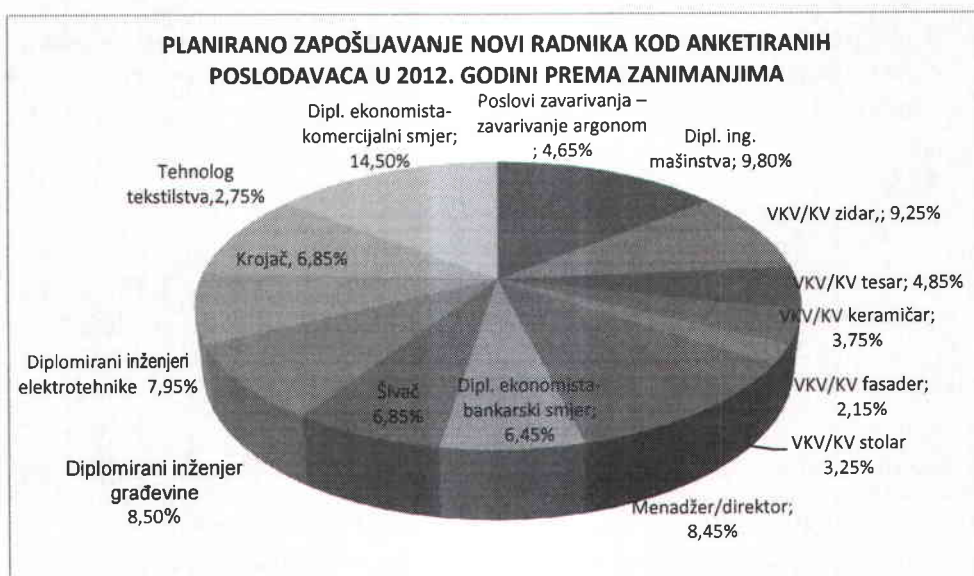
Generalno se može konstatovati da u Bosni i Hercegovini postoji strukturna neravnoteža na tržištu rada, koja se manifestuje kroz neusklađenost ponude i tražnje za radnom snagom u pogledu zanimanja, obrazovanja, kvalifikacija ili regionalnog rasporeda. Međutim, problematiku deficitarnosti i suficitarnosti pojedinih struka i zanimanja nemoguće je jednostavno i brojčano odrediti. Za utvrđivanje deficitarnosti potrebno je sagledati sve aspekte potreba tržišta rada, a naročito se fokusirati na specifična gledanja poslodavaca. Iz ovog ugla gledanja deficitarna zanimanja mogla bi se opisati kao:

- zanimanja koja poslodavcima trebaju, a ne mogu ih naći na tržištu rada ili ih ima u malom broju i
- zanimanja koja formalno postoje na tržištu rada, ali kompetencije nezaposlenih ne zadovoljavaju poslodavce (nerazlikovanje zanimanja iz rada od zvanja ili kvalifikacije, potrebna znanja i vještine koje zahtjevaju pojedina radna mjesta).

Zapošljavanje svih profila sa evidencija nezaposlenih zavisi od trenutno iskazanih potreba poslodavca (odnosno stanja na tržištu rada), kao i od dopunskih znanja i vještina koja posjeduju nezaposlena lica odnosno poznavanje stranih jezika, informatičke pismenosti, posjedovanje raznih certifikata, licence u zanimanju i sl. Poboľšanje i usklađivanje kvaliteta i kvantiteta procesa obrazovanja neće imati efekta ukoliko se u obzir ne uzme i politika stvaranja novih radnih mjesta, odnosno obezbijede radna mjesta koja su adekvatna njihovim znanjima i vještinama u procesu obrazovanja.

Prema Istraživanju³ koju je Agencija za rad i zapošljavanje BiH provela u 2012. godini (<http://arz.gov.ba/Dokumenti/Fajlovi/ANKETA%202012.pdf>) prema zanimanjima koja su zastupljena, najveća potreba za zapošljavanjem je bila zastupljena kod slijedećih zanimanja: diplomiranih ekonomista komercijalnog smijera, diplomiranih inženjera mašinstva i diplomiranih inženjera građevine. Od stručnih zanimanja trećeg i/ili petog stepena najviše je traženo: šivača, krojača, tesara, varioca sa atestom za varenje argonom i keramičara. Na ovom uzorku se potvrdilo da poslodavci i dalje veliku tražnju imaju za radnicima sa visokom stručnom spremom, da su najtraženija proizvodna zanimanja trećeg stepena u građevinskoj, metalskoj i tekstilnoj struci (tu postoji tradicija razvoja ovih privrednih grana u BiH) i da su iznenađujuće traženi kadrovi sa menadžerskim sposobnostima radi rukovođenja kompanijama ili njihovim posebnim dijelovima.

³ Agencija za rad i zapošljavanje Bosne i Hercegovine je u periodu od 15.04. do 15.05.2012. godine provela Istraživanje tržišta rada u Bosni i Hercegovini u cilju utvrđivanja usklađenosti obrazovnog sistema sa potrebama tržišta rada u 2012. godini. Rezultati istraživanja se baziraju na odgovorima koje su poslali 336 poslodavca, 106 srednjih škola i 28 fakulteta sa područja cijele Bosne i Hercegovine.

Gledajući deficitarnu stručnu snagu na tržištu rada, kompanije koje su navele da su imale problema kod nalaženja odgovarajuće radne snage, najviše su se žalile na pronalaženje radne snage sa KV/VKV stepenom stručne sprema sa odgovarajućim radnim iskustvom i specifičnim znanjima i lica sa menadžerskim sposobnostima za upravljanje firmama na raznim nivoima upravljanja.

Tabela 3. Spisak zanimanja koja su "deficitarna" na tržištu rada prema anketiranim poslodavcima

Naziv zanimanja	Razlog nedostatka
Variolci za zavarivanje argonom	Nedostatak variolca sa certifikatom
Dipl. ing. mašinstva	Nedostatak na lokalnom tržištu radne snage; Nezadovoljstvo sa ponudenom platom
Kontrolor u proizvodnji	Nedostatak radnika sa iskustvom
VKV i KV zidari	Nedostatak radnika sa iskustvom
VKV i KV tesari	Nedostatak radnika sa iskustvom
VKV i KV keramičari	Nedostatak radnika sa iskustvom
VKV i KV fasadari	Nedostatak radnika sa iskustvom
Dobar i odgovoran menadžer - direktor	Nedostatak VSS sa odgovarajućim iskustvom
Komercijalista	Nedostatak VSS/VSS sa odgovarajućim iskustvom
Šivač	Nedostatak radnika sa iskustvom; slaba zainteresovanost nezaposlenih
Diplomirani inženjeri građevine	Nedostatak na lokalnom tržištu radne snage
Diplomirani inženjeri elektrotehnike	Nedostatak na lokalnom tržištu radne snage
Kovač	Nedostatak radnika sa iskustvom; nepostojanje obrazovane radne snage
Strojokovač	Nedostatak radnika sa iskustvom; nepostojanje obrazovane radne snage
Brusač	Nedostatak radne snage sa iskustvom
VKV/KV livci	Nedostatak mlade radne snage sa iskustvom
Rukovaoc motornom plom	Nedostatak mlade radne snage sa iskustvom; Nepostojanje lica sa obrazovanjem za ovo zanimanje
Rukovaoc šumskim traktorom	Nedostatak radne snage sa iskustvom, Neinteresovanost nezaposlenih lica.
Tekstilni konstruktori,	Neinteresovanost nezaposlenih lica zbog ponudene zarade
Tehnolog tekstilstva,	Neinteresovanost nezaposlenih lica zbog ponudene zarade
Modni dizajner	Nedostatak radnika sa iskustvom

Najviše poslodavaca novu radnu snagu nalazi putem lične i neposredne komunikacije (njih 152 ili 45,92%), zatim putem posredovanja javnih službi za zapošljavanje (27,08%), onda putem javnog oglasa u nekim od medija (18,18%) i na ostale načine 0,19%.

Anketirani poslodavci koji su odgovorili na pitanje za potrebama za obukama najviše su zainteresovani za dodatne obuke za određene poslove u okviru radnog mjesta (43,97%) i za dokvalifikaciju ili prekvalifikaciju radnika u okviru verifikovane institucije (29,64%). Uglavnom se može zaključiti da su svi poslodavci zainteresovani za dodatna osposobljavanja radnika i u tom smislu postoji potreba za intervencijama javnih službi za zapošljavanje za provođenje programa aktivne politike zapošljavanja koji se tiču obuka, prekvalifikacija i dokvalifikacija.

Tabela 4. Potrebe za dodatnim osposobljavanjem radnika prema anketiranim poslodavcima	
Vrsta potrebe za dodatnim osposobljavanjem zaposlenika	Broj firmi
Sticanje posebnih vještina u verifikovanoj ustanovi	81
Obuka za određene poslove u okviru radnog mjesta	135
Dokvalifikacija i prekvalifikacija u okviru verifikovane institucije	91
Ostalo	0
Ukupno:	307

Sa druge strane, dio Istraživanja koji obuhvata srednje škole i fakultete je pokazao da od 106 srednjih škola koje su odgovorile na pitanja najviše obrazovnih profila nose: gimnazija, ekonomija, pravo i trgovina, mašinstvo i obrada metala, ugostiteljstvo i turizam i građevinsko-geodetska škola. Ukupno u svih 106 srednjih škola trenutno u svim profilima se obrazuje 28.729 đaka, dok je u pet najbrojnih profila skoro dvije trećine đaka (63,54%, odnosno 18.255 đaka).

Zanimljivo je da je obrazovni profil gimnazija ubjedljivo najbrojniji sa 7.975 đaka ili 27,76%. To znači da u startu imamo četvrtinu đaka koja se obrazuje u srednjim školama samo za eventualni nastavak budućeg školovanja, a ako se poslije završetka srednje škole pojave na tržištu rada, oni su praktično lica bez ikakvog zanimanja, iako posjeduju srednju stručnu spremu (SSS).

Naziv obrazovne struke	Broj učenika
Gimnazija	7.975
Ekonomija, pravo i trgovina	3.924
Mašinska	2.951
Ugostiteljstvo i turizam	1.876
Građevinsko-geodetska	1.529
Zdravstvo	874
Saobraćaj	722
Elektrotehnička	688
Ostale struke	8.190
Ukupno	28.729

Što se tiče najbrojnijih zanimanja, sem gimnazije – opšti smjer gdje je 7.975 učenika, najbrojnija su slijedeća zanimanja: ekonomski tehničar, mašinski tehničar, konobar, trgovac - prodavač, tehničar elektroenergetike, ugostiteljski tehničar, automehaničar i kuvar. Na ova zanimanja otpada 7.033 đaka ili 24,48% od ukupnog broja đaka. Ali, ako uzmemo u obzir i gimnazijalce – opšti smjer (7.975), dobijamo da ovaj udio iznosi 15.008, odnosno 52,24%. Od svih zanimanja koja su prisutna u anketiranim srednjim školama, 8.214 ili 28,27% se školuje za zanimanja III stepena stručnosti, dok se 20.515 đaka ili 71,73% obrazuje za zanimanja IV stepena stručnosti.

Naziv zanimanja	Broj učenika
Ekonomski tehničar	1.823
Mašinski tehničar	1.064
Konobar	967
Trgovac - prodavač	876
Tehničar elektroenergetike	719
Ugostiteljski tehničar	574
Automehaničar	522
Kuvar	488

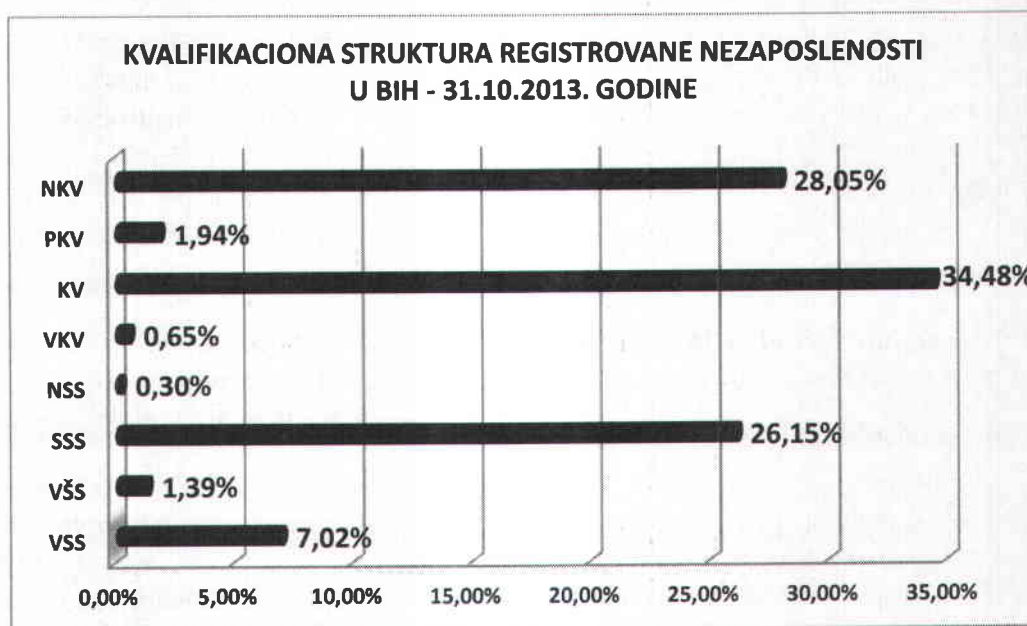
Od 106 srednjih škola koji su odgovorili na Upitnik, na pitanje o planiranim novim smjerovima i zanimanjima, njih 33 srednjih škola ili 31,13% planira u školskoj 2012/2013. da upisuje nove obrazovne profile i zanimanja. Nezadovoljavajući je broj srednjih škola odgovorio na pitanje dugoročnog plana upisne politike. Samo je 11,32% planiralo je otvaranje novih obrazovnih profila ili nova zanimanja u slijedećih pet godina, što pokazuje da nije prisutan proces planiranja potreba budućih kadrova na tržištu rada.

Tabela 7. Pregled novih zanimanja koja su planirana u upisnim u anketiranim srednjim školama u BiH

Zanimanja	
Tehničar drumskog saobraćaja	Obučarski tehničar
Tehničar za mehatroniku	Proizvođač i monter AI i PVC prozora i vrata
Vozač motornih vozila	Pfinski i vodoinstalater
Armirač-betonirac	Bravar
Moler suhe gradnje	Tehničar telekomunikacija
Kamenorezac	Mesari
Kuhar-tehnolog	Tehničar cestovnog prometa
Konobar-tehnolog	Elektromonter
Poslastičar-tehnolog	Mašinski tehničar za kompjutersko upravljanje mašinama (CNC)
Trgovac	Web dizajner
Ekonomski tehničar	Elektrotehničar računarstva
Frizer-vlasuljar	Cvječar - vrtlar
Keramičar, podopolagač	Kovač
Arhitektonski tehničar	Mehaničar šinskih vozila
Mašinski tehničar energetike	Autolakirer
Tehničar za mehatroniku vozila	Automehaničar
Instalater	Ekološki tehničar
Tapetar	Grafički tehničar
Stolar	Zavarivač
Krojač	Poljoprivredni tehničar
Ekonomski tehničar	Ekonomski tehničar-komercijalni smijer
Zidar-fasader-izolater	Elektrotehničar
Armirač-betonirac	Elektrotehničar energetike
Stolar	Poslovno-pravni tehničar
Mašinski tehničar energetike	Tehničar za vozila i vozna sredstva
Frizer-vlasuljar	Poslovni sekretar
Keramičar, podopolagač	Trgovački tehničar
Arhitektonski tehničar	Ekonomski tehničar-finansijski smijer
Ekonomski tehničar-carinski tehničar	Ekonomski tehničar-poslovno pravni tehničar

Neke od smjernica za ovu problematiku mogli bi tražiti u poređenju ponude i potražnje radne snage na evidencijama. Prilikom analize ovih podataka treba imati u vidu i broj evidentiranih lica određenih zanimanja po opštinama i regijama. To napominjemo iz razloga, što pojedina zanimanja koja su u većem broju evidentirana u većim administrativnim centrima, nisu prisutna na teritorijama manjih opština, te to može stvoriti pogrešnu sliku u vezi potreba za tim zanimanjima. Uzimajući ovo u obzir u sveobuhvatnoj analizi bi trebalo posmatrati odnos između ponude i potražnje pojedinačno na nivou opština pa na osnovu toga uočiti razlike u teritorijalnoj raspoređenosti, kako bi došli do realnog stanja koja su to deficitarna odnosno suficitarna zanimanja u Bosni i Hercegovini.

Prema podacima zavoda i službi zapošljavanja u Bosni i Hercegovini sa 31.10.2013. godine na evidencijama je prijavljeno 552.707 nezaposlenih lica, što u odnosu na 30.09.2013. godine predstavlja smanjenje za 2.380 lica ili 0,43%.

Od ukupnog broja lica koja traže zaposlenje, njih 280.066 ili 50,67% su žene. U strukturi lica koja traže zaposlenje, zaključno sa 31.10.2013. godine, NKV radnika je 155.029 ili 28,05%, PKV 10.737 ili 1,94%, KV 190.585 ili 34,48%, VKV 3.591 ili 0,65%, NSS 1.685 ili 0,30%, SSS 144.558 ili 26,15%, VŠS 7.703 ili 1,39% i VSS 38.819 ili 7,02%. Najveći broj evidentirane nezaposlenosti čine lica sa trećim stepenom obrazovanja KV radnici 34,48%, te NKV radnici 28,05%.

Tabela 8. Kvalifikaciona i polna struktura registrovane nezaposlenosti sa 31.10.2013. - BiH / entiteti

Red. broj	Stepen obrazovanja		Bosna i Hercegovina	%	Federacija BiH	%	Republika Srpska	%	Brčko distrikt BiH	%
1	VSS	svoga	38.819	7,02%	24.611	6,29%	13.019	8,74%	1.189	9,41%
		žene	25.353	9,05%	16.459	8,16%	8.163	11,37%	731	10,98%
2	VŠS	svoga	7.703	1,39%	5.381	1,38%	2.193	1,47%	129	1,02%
		žene	4.790	1,71%	3.454	1,71%	1.275	1,78%	61	0,92%
3	SSS	svoga	144.558	26,15%	99.136	25,34%	41.687	27,99%	3.735	29,56%
		žene	85.535	30,54%	58.815	29,17%	24.456	34,06%	2.264	34,01%
4	NSS	svoga	1.685	0,30%	724	0,19%	961	0,65%	0	0,00%
		žene	1.167	0,42%	662	0,33%	505	0,70%	0	0,00%
5	VKV	svoga	3.591	0,65%	2.225	0,57%	1.302	0,87%	64	0,51%
		žene	450	0,16%	266	0,13%	176	0,25%	8	0,12%
6	KV	svoga	190.585	34,48%	133.258	34,07%	53.183	35,71%	4.144	32,80%
		žene	76.864	27,44%	54.565	27,06%	20.530	28,59%	1.769	26,58%
7	PKV	svoga	10.737	1,94%	8.315	2,13%	2.241	1,50%	181	1,43%
		žene	4.192	1,50%	2.918	1,45%	1.178	1,64%	96	1,44%
8	NKV	svoga	155.029	28,05%	117.505	30,04%	34.331	23,05%	3.193	25,27%
		žene	81.715	29,18%	64.469	31,98%	15.519	21,61%	1.727	25,95%
9	Ukupno:	svoga	552.707	100%	391.155	100%	148.917	100%	12.635	100%
		žene	280.066	50,67%	201.608	51,54%	71.802	48,22%	6.656	52,68%

Izvor: Agencija za rad i zapošljavanje BiH, Federalni zavod za zapošljavanje, Zavod za zapošljavanje Republike Srpske i Zavod za zapošljavanje Brčko distrikta BiH.

U Federaciji BiH, prema podacima Federalnog zavoda za zapošljavanje, dana 31.10.2013. godine na evidencijama službi za zapošljavanje bilo je registrirano 391.155 osoba, što je u odnosu na prethodni mjesec smanjenje za 2.002, odnosno 0,51%. Udio ženske populacije ubroju nezaposlenih iznosi 201.608, odnosno 51,54%. Od ukupnog broja nezaposlenih, 264.611 (67,67%) je stručnih, 126.544 (32,35%) nestručne osobe, a njih 174.575 (44,63%) prvi puta traži zaposlenje. Na evidenciji nezaposlenih bile su registrovane 131.934 osobe dobi između 15 i 29 godina, što u poređenju s prethodnim mjesecom predstavlja povećanje za 327.

Najveći broj nezaposlenih registrovan je u Tuzlanskom (99.248 ili 25,37%), potom u Kantonu Sarajevo (72.454 ili 18,52%) i Zeničko-dobojskom kantonu (70.668 ili 18,07%). U Bosansko-podrinjskom kantonu je registrovano 3.705 nezaposlenih osoba ili 0,95% od ukupnog broja.

Prema evidencijama nezaposlenih lica, najbrojnija zanimanja po stručnoj spremi i kvalifikacionoj strukturi po kantonima su slijedeća:

**NEZAPOSLENE OSOBE NA EVIDENCIJI - NAJBROJNIJA ZANIMANJA
PO STRUČNOJ SPREMI**

Tabela VIII - Table VIII

UNEMPLOYED PERSONS - PROFESSIONS BY LEVEL OF EDUCATION

Oktober/Listopad 2013 - October 2013

KANTON/ CANTON	VSS		VŠS	UKUPNO		SSS	UKUPNO		KV I VKV	UKUPNO		
	UKUPNO	ŽENA		UKUPNO	ŽENA		UKUPNO	ŽENA		UKUPNO	ŽENA	
USK	Dipl.ekonomist	555	356	Ekonomisti	168	109	Ekonomski teh.	1532	1203	Prodavač	2615	2269
	Dipl.pravnik	304	210	Viši med.tehničari-sestra	92	72	Maturant gimnazije	1101	714	Automehaničar	1485	0
	Prof.(raznih smjer.)	402	320	Nastavnici(r.smjer)+vas+učit. p.o	88	66	Mašinski teh.	1066	365	Krojač	1078	1060
	Dipl.ing.poljopriv(raznih smjerova)	107	77	Ing.tekstila	46	35	Pojloprivredni teh.	598	430	Vozači (svih smjerova)	978	13
	Dipl.ing.prehramb.th.	103	72	Ing.drume teh	35	11	Med.sestra-teh	415	296	Inst(vodo,plinski,cent.g)	1021	0
PK	Ekonomista	62	31	Ekonomista	14	8	Komercijalist	242	144	Prodavač	308	200
	Pravnik	37	26	Pravnik	13	9	Ekonomista	101	70	Bravar	253	4
	Građevinski inženjer	10	6	Inženjer agronom	4	3	Administrator	94	51	Automehaničar	189	4
	Informatičar	10	0	Inženjer tekstilne tehnologije	4	0	Administrativni službenik	83	54	Frizir	163	142
	Inženjer elektrotehnike	10	0	Ekonomista za marketing	3	3	Medicinska sestra	70	55	Šivač tekstila	112	90
TK	Ekonomist	952	627	Nast.razred.nast.	218	199	Maturant gimn.	3717	2517	Prodavač	6070	5467
	Pravnik	721	487	Ekonomista	101	63	Maš.tehničar	3087	892	Automehaničar	2394	2
	Pedagog	345	297	Pravnik	57	42	Ekon.tehničar	1980	1530	Bravar	2274	22
	Prof.bosanskog	262	231	Ekonomski služb.	40	23	Ekon.službenik	1707	1359	Vozač ter.voz.	1483	22
	Prof.fiz. i zdr.kult.	200	38	Nast.tehn.kult.	25	12	Hem.tehničar	1213	952	Kuhar	1480	996
ZDK	Ekonomista	557	377	Ekonomista	125	70	Ekonomski tehničar	2834	2209	Prodavač	4018	3395
	Pravnik	496	353	Pravnik	57	35	Maturant gimnazije	2075	1416	Bravar	1927	52
	Profesor razredne nastave	154	143	Nastavnik razredne nastave	30	27	Mašinski tehničar	1340	484	Frizir	1965	1760
	Profesor engleskog jezika	146	119	Učitelj predškolske djece	25	23	Medicinska sestra	805	605	Automehaničar	1701	24
	Medicinska sestra	101	73	Mašinski inženjer	16	7	Elektroenergetski tehničar	598	99	Kuhar	1186	892
BPK	Dipl. Pravnik/bakalaureat pra	42	29	Pravnik	3	1	Ekonomski službenik	136	99	Prodavač	135	108
	Dipl. Ekonomista/bakalaureat	23	16	Učitelj predškolske djece	3	3	Mašinski tehničar	106	43	Vozač	79	4
	Dipl. menadžer / Bakalaureat	17	12	Ekonomista	3	2	Pojloprivredni tehničar	87	43	Krojač	74	67
	Dipl. Ing. / bakalaureat / magistar poljoprivrede	13	7	/			Administrativni službenik - gimnazijalac	82	49	Hemičar	54	48
	Dipl. Socijalne radnik / Bakalaureat Soc. rada	12	10	/			Medicinski tehničar	66	52	Bravar	53	0
SBK	Ekonomist	44	30	Ekonomist	270	180	Maturant gimnazije	1669	748	Prodavač	3165	1254
	Pravnik	207	135	Pravnik	55	36	Ekonomski tehnič	1785	842	Šivač odjeće	642	228
	Dipl.ing.poljopr	35	14	Razredni učitelj	19	20	Mašinski tehnič	1319	214	Stolar	499	15
	Prof.bos.jezika	33	17	Nastavnik predš.odgoja	18	4	Elektrotehničar	1989	192	Bravar	1302	9
	Prof.engl.jezika	15	9	Nastavnik histor.i geog	14	6	Medicinski tehničar	756	635	Mašinbravar	305	12
HNK	Pravnik	440	312	Ekonomski službenik	217	142	Ekonomski tehničar	1664	1163	Prodavač	2185	1728
	Ekonomist	289	200	Pravnik	107	75	Maturant gimnazije	1407	937	Frizir za žene	876	813
	Inženjer agronom	138	75	Učitelj predškolske djece	101	98	Strojarski tehničar	788	273	Automehaničar	868	0
	Profesor engleskog jezika	120	100	Razredni učitelj	89	64	Medicinska sestra	480	356	Bravar	819	9
	Psiholog	119	104	Socijalni radnik	40	34	Tehničar drumskog promt	440	88	Konobar	633	106
ZHK	dipl. ekonomist	158	117	Ekonomist	196	141	Ekonomist	778	524	Trgovac	1245	963
	dipl. pravnik	69	39	Razredni učitelj	49	41	Maturant gimnazije	573	369	Bravar	330	20
	prof. razredne nastave	63	58	Pravnik	29	21	Strojarski tehničar	312	145	Automehaničar	287	5
	prof. hrvatskog jezika	55	49	Učitelj predškolske djece	21	21	Elektrotehničar	163	36	Frizir	268	232
	dipl. novinar	22	15	Socijalni radnik	22	18	Trgovac	180	97	Metalotokar	298	45
KS	dipl.ekonomista	1206	804	ekonomista	260	164	maturant gimnazije	3619	2440	prodavač	3833	3134
	dipl.pravnik	914	671	pravnik	134	99	ekonomski tehničar	2213	1814	automehaničar	1045	6
	socijalni radnik	458	416	nast.predškolskog vaspit.	44	43	mašinski tehničar	1826	616	frizir-vlasuljar	1045	942
	politolog	401	192	građevinski inženjer	43	15	medicinska sestra	689	577	vozač motornih vozila	1081	22
	novinar	358	271	nast.razredne nastave	35	33	tekstilni tehničar	550	458	bravar	769	34
LK	ekonomista	128	79	ekonomist	86	55	maturant gimnazije	267	164	prodavač	544	451
	pravnik	58	38	pravnik	35	32	strojarski tehničar	234	67	elektromehaničar	382	74
	novinar	21	15	inženjer agronom	22	14	elektrotehničar	226	42	automehaničar	294	4
	razredni učitelj	17	17	strojarski inženjer	14	0	ekonomski tehničar	186	146	bravar	275	11
	prof.hrvatskog jezika	15	13	učitelj predškolske djece	11	11	šumarski tehničar	181	51	kemijski laborant	206	183

Prema posljednjoj urađenoj Analizi tržišta rada i zapošljavanja u Federaciji BiH za 2012. godinu sa procjenama za 2013. godinu, najviše potreba za novim zapošljavanjem se odnosi na radnike sa srednjom stručnom spremom IV stepena (SSS), i to 39,7%. Istovremeno, zabilježeno je smanjenje tražnje za radnicima srednje stručne spreme III stepena (KV), za 5,8%. Povećana je potreba za nekvalificiranim radnicima (NK) za 0,8%, a i zabilježeno je smanjenje potreba za zapošljavanjem visokoobrazovanih radnika za 4,1%. Prema vrsti pretežne djelatnosti najviše potreba je iskazano u prerađivačkoj industriji 34,3%, što je povećanje za 5,2% u odnosu na prethodnu godinu, odnosno za 5,7% u odnosu na 2010. godinu. Slijede, nešto smanjene potrebe u trgovini (13,5%), građevinarstvu (7,9%) i obrazovanju (6,5%%). U odnosu na prethodnu godinu, pad tražnje za radnicima zabilježen je u oblastima poljoprivrede, lova i šumarstva, rudarstvu, ugostiteljstvu i drugim djelatnostima.

Tabela 9. Potrebe poslodavaca na teritoriji Federacije BiH prema području djelatnosti

Kanton	A	B	C	D	E	F	G	H	I	J	K	L	M	N	O	P	Q
Unsko-sanski	21	0	3	113	11	82	224	41	28	10	12	76	23	43	24	0	0
Posavski	106	0	0	55	2	21	111	1	5	0	9	11	8	7	0	0	0
Tuzlanski	0	0	0	330	54	37	151	3	13	2	43	56	45	34	44	0	0
Zeničko-dobojski	8	0	0	520	7	144	125	10	33	17	21	31	156	50	25	0	0
Bosansko-podrinjski	2	0	0	95	5	2	10	0	0	4	0	3	3	0	0	0	0
Srednjobosanski	55	0	29	620	0	78	34	11	26	1	0	22	52	33	58	0	0
Hercegovačko-neretvanski	7	2	0	163	13	58	63	58	9	6	4	19	35	7	25	0	0
Zapadnohercegovački	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Sarajevo	2	0	0	145	0	52	88	40	13	45	37	2	61	11	48	0	0
Kanton 10	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	4	0	0	0	0

A – Poljoprivreda, lov i šumarstvo

B – Ribolov

C – Rudarstvo

D – Prerađivačka industrija

E – Suabdijevanje električnom energijom, gasom i vodom

F – Građevinarstvo

G – Trgovina

H – Ugostiteljstvo

I – Saobraćaj, skladištenje i veze

J – Finansijsko poslovanje

K – Poslovanje nekretninama, iznajmljivanje i poslovne usluge

L – Javna uprava i odbrana, obavezno socijalno osiguranje

M – Obrazovanje

N – Zdravstvena i socijalna zaštita

O – Ostale javne, društvene, socijalne i osobne uslužne djelatnosti

P – Privatna domaćinstva sa zaposlenim osobama

Q – Eksteritorijalne organizacije i tijela

Prognoze za 2013. godinu su bile da će najtraženije zanimanje biti prodavač, zatim slijede radnik za jednostavne poslove drugdje nerazvrstan, obućar, stolar i šivač. Kao i prethodnih godina, prisutan je trend tražnje radnika sa srednjom školskom spremom III i IV stepena, naročito stručnih zanimanja (KV).

Tabela 10. Procjene o potrebama zapošljavanja prema najbrojnijim zanimanjima u Federaciji BiH 2011-2013. godina

Zanimanje	F BiH - 2011	Zanimanje	F BiH - 2012	Zanimanje	F BiH - 2013
1. Prodavač	407	1. Šivač	635	1. Prodavač	336
2. Šivač	358	2. Radnici za razne poslove.	248	2. Radnik za jed. posl. drug. nerazvrstan	243
3. Stolar	166	3. Prodavač	195	3. Obučar	212
4. Tesar	164	4. Zavarivač	137	4. Stolar	207
5. Radnik za jed. posl. drug. nerazvrstan	151	5. Bravar	126	5. Šivač	159
6. Zidar	133	6. Ekonomista	120	6. Konobar	157
7. Ekonomista	111	7. Radnici za jed. posl. u proiz. i srod. zanimanjima	112	7. Zanimanja zav. građ. radova i srod. zanimanja	150
8. Tekstilni tehničar	109	8. Stolar	110	8. Ekonomista	137
9. Utovarivač otpada	100	9. Radnik za jed. posl. drug. nerazvrstan	103	9. Krojač	136
10. Mašinski tehničar	93	10. Medicinska sestra	85	10. Zavarivač	132

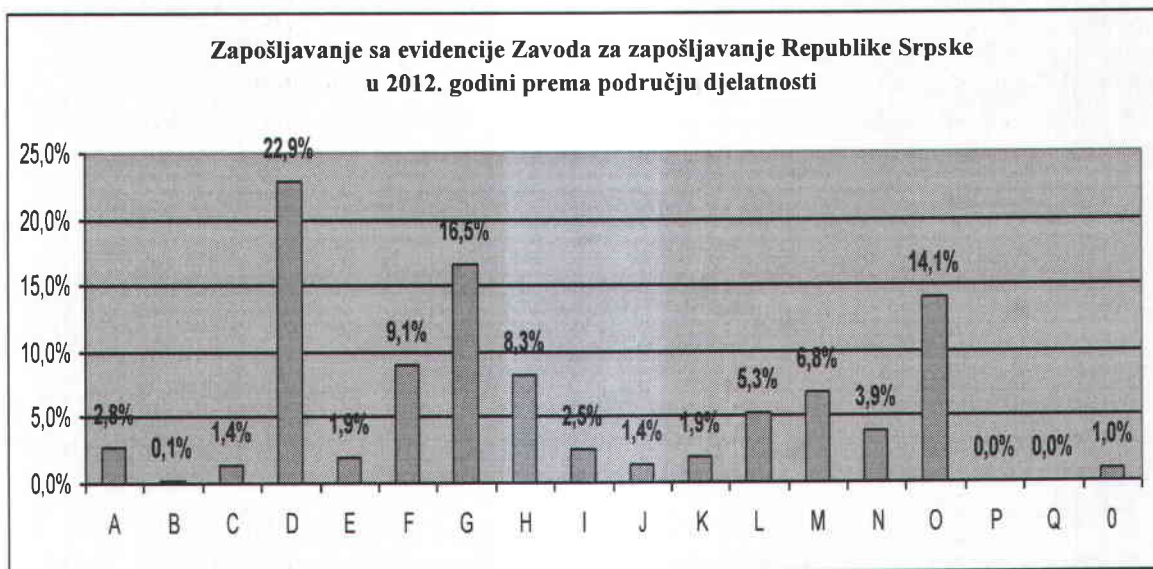
U Republici Srpskoj je sa danom 31.10.2013. godine na evidencijama Zavoda za zapošljavanje Republike Srpske bilo 148.917 nezaposlenih lica. U odnosu na septembar 2013. godine se nezaposlenost smanjila za 376 lica ili 0,25%, a u odnosu na isti period prošle godine, broj registrovanih nezaposlenih lica manji je za 3.021 ili 1,99%.

Podaci o promjenama u obrazovnoj strukturi upućuju na zaključak većeg udjela stručnih radnika u ukupnom broju nezaposlenih. Analiza obrazovne strukture, odnosno učešće pojedinih stepena stručne spreme u ukupnom broju nezaposlenih upućuje na sljedeće:

- U posmatranom periodu evidentno je da lica III stepena obrazovanja čine najbrojniju grupu u ukupnom broju nezaposlenih lica i njihovo učešće se kreće od 37,47% u 2009. godini do 35,71% u oktobru 2013. godini, što opet ukazuje na neznatan pad učešća ovoga stepena za nešto više od 1%;
- U četverogodišnjem periodu opada i ukupan broj evidentiranih nekvalifikovanih radnika. Inače, ova grupa lica je treća u ukupnom broju nezaposlenih;
- Učešća lica IV stepena obrazovanja, srednja stručna sprema ima tendenciju blagog rasta i kreće se od 24,73% u 2009. godini do 27,99% u oktobru 2013. godine;
- Zastupljenost visokokvalifikovanih radnika i lica više stručne spreme takođe ima tendenciju blagog pada u posmatranom periodu za oko 0,3%;
- Učešće lica visoke stručne spreme u proteklom četvorogodišnjem periodu ima tendenciju stalnog rasta i kreće se od 3,58% do 8,74%.

Za analizu ukupnog stanja nezaposlenosti važna je i brojčana zastupljenost pojedinih zanimanja unutar stepena obrazovanja. Ovi pokazatelji su između ostalog i vrlo bitni sa aspekta ponude i potražnje za određenim strukama i zanimanjima. Prema posljednjim dostupnim podacima, stanje na evidencijama krajem prošle godine bilo je sljedeće:

- U **trećem stepenu (KV)** najviše registrovanih lica je u sljedećem strukama i zanimanjima: trgovci i srodni (9.868), metalci (9.371), mehaničari i mašinisti (6.637) i ugostitelji i srodni (5.824).
- U **četvrtom stepenu (SSS)** najviše registrovanih lica je u sljedećim strukama i zanimanjima: finansijski radnici i ekonomski tehničari (7.736), mehaničari i mašinisti (5.750), maturanti gimnazije (4.757), električari i energetičari (3.704), zdravstveni radnici (2.389) i poljoprivredni tehničari (1.496).
- U **šestom stepenu (VŠS)** registrovano je najviše lica u sljedećim strukama i zanimanjima: finansijski radnici i ekonomisti (862), ing. organizacije rada i srodni (248), pedagozi i andragozi – nastavnik predškolskog vaspitanja, viši sportski trener (194) i pravnici (193).
- U **sedmom stepenu obrazovanja (VSS)** najviše nezaposlenih lica je registrovano u sljedećim strukama i zanimanjima: finansijski radnici i dipl.ekonomisti (3170), zanimanja iz oblasti prosvjetne struke – profesori razredne nastave, profesori fizičkog vaspitanja, profesora engleskog jezika, diplomirani pedagozi, vaspitači, dipl.geografi, profesori srpskog jezika (2.865), diplomirani pravnici (1.290) i diplomirani inženjeri poljoprivrede (476).

Legenda

A – Poljoprivreda, lov i šumarstvo	J – Finansijsko posredovanje
B – Ribarstvo	K – Poslovanje nekretninama, iznajmljivanje i poslovne usluge
C – Rudarstvo	L – Javna uprava i odbrana; obavezno socijalno osiguranje
D – Prerađivačka industrija	M – Obrazovanje
E – Snabdijevanje električnom energijom, gasom i vodom	N – Zdravstvena i socijalna zaštita
F – Građevinarstvo	O – Ostale javne, društvene, socijalne i lične uslužne djelatnosti
G – Trgovina	P – Privatna domaćinstva sa zaposlenim licima
H – Ugostiteljstvo	Q – Eksteritorijalne organizacije i tijela
I – Saobraćaj, skladištenje i veze	0 – neupisano

Ako hoćemo da vidimo tražnju za radnom snagom, pregled zapošljavanja po djelatnostima, kao i uporedni pokazatelji ukazuju na sljedeće:

- Najveći broj lica zaposlen je u prerađivačkoj industriji 22,9%; zatim slijedi trgovina 16,5% i 14,1% ostale javne, društvene, socijalne i lične uslužne djelatnosti;
- Od ukupnog broja zaposlenih 9,1% je zaposleno u oblasti građevinarstva; 8,3% u oblasti ugostiteljstva; 6,8% u oblasti obrazovanja; 5,3% u oblasti javne uprave, odbrane i obaveznog socijalnog osiguranja; 3,9% u oblasti zdravstvene i socijalne zaštite; 2,8% u oblasti poljoprivrede i šumarstva; 2,5% u oblasti saobraćaja, skladištenja i veza;
- Na ostale djelatnosti otpada manje od po 2% od ukupnog broja zaposlenih.

U kvalifikacionoj strukturi registrovane nezaposlenosti u **Brčko distriktu BiH**, najveće je učešće kvalifikovane radne snage (KV) sa 32,80% od ukupnog broja nezaposlenih. Relativno veliko učešće je i radnika SSS sa 29,56% i NKV radnika sa 25,27%.

Tabela 11. Registrovana nezaposlenost u Brčko distriktu BiH po kvalifikacionoj strukturi- 31.10.2013.				
R/b	Aplikacija - obilježja		Ukupno	%
1.	NKV	Svega:	1.189	9,41%
		Žene	731	10,98%
2.	PKV	Svega:	129	1,02%
		Žene	61	0,92%
3.	KV	Svega:	3.735	29,56%
		Žene	2.264	34,01%
4.	VKV	Svega:	0	0,00%
		Žene	0	0,00%
5.	NSS	Svega:	64	0,51%
		Žene	8	0,12%
6.	SSS	Svega:	4.144	32,80%
		Žene	1.769	26,58%
7.	VŠS	Svega:	181	1,43%
		Žene	96	1,44%
8.	VSS	Svega:	3.193	25,27%
		Žene	1.727	25,95%
Ukupno:		Svega:	12.264	100,00%
		Žene	6.395	52,68%

Po osnovu posredovanja u zapošljavanju, uključujući i zapošljavanje po osnovu aktivnih mjera, u prošloj godini sa evidencije Zavoda za zapošljavanje Brčko distrikta BiH zaposleno je 904 lica.

4. SMJERNICE KAO POLAZIŠTE ZA IZRADU STRATEGIJE O USKLAĐENOSTI „PROIZVODNJE“ STRUČNIH KADROVA SVIH NIVOVA U SKLADU SA PROJEKCIJOM POTREBA BOSNE I HERCEGOVINE

Sve je veći broj onih u Bosni i Hercegovini koji duže vremena nisu u mogućnosti da nađu zaposlenje u svom zanimanju i na svom obrazovnom nivou, ili ga takvog uopšte ne nalaze, što se posebno odnosi na visokoobrazovane kadrove. Na drugoj strani privredi nedostaju određena, prije svega proizvodna zanimanja koja je primorana da ih samostalno obezbjeđuje putem raznih prekvalifikacija, doškolovanja i slično što predstavlja dodatno materijalno opterećenje. Na djelu je značajan raskorak između obrazovanja i tržišta rada. To jako umanjuje vrijednost ljudskog kapitala, što veoma opterećuje privredni razvoj.

Potrebno je ostvariti kritičku analizu dosadašnjih iskustava te sagledavanjem vlastitih okolnosti doći do prijedloga o usaglašavanju obrazovanja i tržišta rada u Bosni i Hercegovini. Po ugledu na razvijene zemlje težište bi se odnosilo na institucionalne osnove obrazovanja, koja bi bila u mogućnosti da maksimalno udovolji potrebama tržišta rada u Bosni i Hercegovini. Ta institucionalna osnova treba da bude takva da je u mogućnosti da zadovoljava dugoročne potrebe za radnom snagom ali i da uspješno reaguje i na kratkoročne izazove tržišta rada.

Visoke spoljne koristi (eksterni efekti) od obrazovanja predstavljaju osnovu njegovog veoma visokog subvencioniranja sa strane države. Da bi koristi bile veće potrebno je da što veći broj omladine bude obuhvaćen obrazovanjem. Zbog ovog visokog finansijskog uticaja države tržišno regulisanje obrazovanja nije moguće. Broj upisanih nije diktiran samo kratkoročnom tržišnom potrebom nego je taj broj znatno veći sadržan i u materijalnoj pomoći države. Računa se da će povećan broj obrazovanih, pod uticajem visokih pozitivnih eksternih efekata, doprinijeti ubrzanju razvoja, što će omogućiti brojnija zapošljavanja. Problem je kada zbog nepovoljnih privredno-sistemskih i drugih društvenih okolnosti kao i zbog pogoršanja kvaliteta u obrazovanju, kao što je to kod nas slučaj, ovi pozitivni razvojni efekti značajnije izostanu.

Smanjeni zahtjevi za znanjem odnosno pogoršanja u kvalitetu dovode do prekomjernosti obrazovanja. Umjesto eksternih koristi pojavljuju se eksterne štete. Izdaci za obrazovanje tada ne uvećavaju nego umanjuju društveno bogatstvo. Iako veza između tržišta rada i obrazovnog sistema djeluje kao jednosmjerna ulica, ova dva sistema su usko povezana i razmjena inputa i resursa teče dvostrano.

Neusklađenost „proizvodnje“ profila kadrova i potražnje na tržištu rada ima različite implikacije. Ukoliko obrazovni sistem proizvodi kadrove koji nakon završetka procesa obrazovanja završavaju kao osobe registrovane kod zavoda za zapošljavanje, kao što je to u velikoj mjeri slučaj u BiH, onda se sredstva rasipaju na obrazovni proces koji je društveno nepotreban. Problem je dodatno pogoršan i u slučajevima kada su ti kadrovi dugotrajno nezaposleni, jer sa nakon višegodišnje nezaposlenosti vještine i znanja stečene u procesu obrazovanja gube, pa se kadrovi koji su dugoročno nezaposleni a nisu prošli sistem prekvalifikacije i/ili doškolovanja smatraju nekvalifikovanim. Prekomjerna „proizvodnja“ određenog profila kadrova prouzrokuje povećanje ponude tog profila u odnosu na potražnju, pa se time utiče na visinu zarada osoba u tom profilu. U rigidnim tržištima rada, kao što je tržište u

BiH, gdje postoji mala ili nikakva mobilnost radne snage i vrlo ograničeno prilagođavanje, prekomjerna proizvodnja profila kadrova koji nisu traženi dodatno povećava nezaposlenost. Generalna je ocjena da je koordinacija politika javnih institucija za obrazovanje i rad i zapošljavanje veoma mala. Između entitetskih ministarstava obrazovanja i rada, te struktura za obrazovanje i rad na državnom i entitetskom nivou ne postoji jasan mehanizam za saradnju i razmjenu podataka, zajedničku pripremu politika, niti postoje obavezujuća uputstva ili podzakonski akti koji ove institucije obavezuju na istu. Entitetski zavodi za zapošljavanje i Zavod za zapošljavanje Brčko distrikta BiH prate i analiziraju kretanja na tržištu rada, koja se sumiraju u vidu izvještaja i analiza trendova, ali se ovi izvještaji ne uzimaju u obzir prilikom kreiranja politika obrazovanja.

Ključni razlozi nedostatka povezanosti između onoga što je potrebno tržištu rada i onoga što „proizvede“ obrazovni sistem su: proces tranzicije privrede, reforma obrazovnog sistema, nedostatak zaokruženog sistema neformalnog obrazovanja u BiH i nedostatak adekvatne strategije i politika vlade na svim nivoima u BiH. Na osnovu analize, zaključaka i sugestija iz ovog dokumenta, osnovne smjernice za poboljšanje stanja su:

- **Napraviti sveobuhvatnu analizu povezanosti tržišta rada i obrazovnog sistema u Bosni i Hercegovini**

Generalna ocjena je da vlada opšte nezadovoljstvo rezultatima dosadašnjih istraživanja, jer ona nisu dala skoro nikakve rezultate. Pomicanja obrazovnog sistema prema potrebama privrede i društva skoro da i nema. Izgleda da se stanje pogoršava. Sve je veći broj onih koji duže vremena nisu u mogućnosti da nađu zaposlenje u svom zanimanju i na svom obrazovnom nivou, ili ga takvog uopšte ne nalaze, što se posebno odnosi na visokoobrazovane kadrove. Na djelu je značajan raskorak između obrazovanja i tržišta rada. Sve to otvara silnu potrebu preduzimanja novih istraživanja koja će dovesti do potpunijeg usaglašavanja obrazovanja i tržišta rada u Bosni i Hercegovini, ali uz učešće svih relevantnih institucija u oblasti rada, zapošljavanja, obrazovanja, privrede i dr. na svim nivoima vlasti u Bosni i Hercegovini.

- **Kreirati bolju formalnu institucionalnu vezu i koordinacioni mehanizam prilikom kreiranja politika rada i zapošljavanja i politika obrazovanja**

Potrebno je poboljšati institucionalne veze i koordinacioni mehanizam između institucija obrazovanja i institucija rada i zapošljavanja. Postoji više pojedinačnih mjera kojim se može pomoći provođenje uspostave ovog mehanizma:

- Zajednički rad zavoda za zapošljavanje i ministarstava rada i obrazovanja prilikom kreiranja upisnih kvota (ove mjere se u određenoj mjeri provode u Republici Srpskoj);
- Uvođenje stipendija, poticaja i subvencija za određena profesionalna usmjerenja, kao i destimulativnih mjera za određena usmjerenja itd. (ove mjere se u određenoj mjeri provode u Republici Srpskoj);
- Uključivanje privatnog sektora u provođenje ove mjere, gdje bi poslodavci finansirali obrazovanje kadrova za njihove potrebe kroz partnerstvo privatnog i javnog sektora.

Na strani obrazovnog sistema je inertnost adaptacije često uzrokovana nedostatkom volje da se promijeni obrazovna politika zbog nedostatka resursa ili nevoljnosti da se naprave

promjene koje za posljedicu mogu imati otpuštanje većeg broja nastavnika. Ova pojava je posebno vidljiva u manjim zajednicama, gdje lokalne srednje škole svake godine „proizvedu“ nekoliko odjeljenja učenika srednjih škola sa zvanjima koja su najzastupljenija na lokalnom zavodu za zapošljavanje, ili sa zvanjima koja su bila potrebna na tržištu rada prije 30 godina, ili proizvedu učenike koji imaju neadekvatna znanja.

- **Smanjiti neinformisanost učenika završnih razreda osnovnih i srednjih škola o stanju na tržištu rada i posljedicama njihovih odluka**

Jedan od osnovnih uzroka problema nezaposlenosti nakon izlaska iz procesa obrazovanja, uz prisutnu neefikasnost i strukturalne probleme tržišta rada, je i informaciona asimetrija⁴ kod učenika završnih razreda osnovnih i srednjih škola. Uz profesionalnu orijentaciju koju provode zavodi i službe zapošljavanja u BiH, učenike je neophodno informisati o tome kakvo je stanje na tržištu rada, kakva su očekivana kretanja (na osnovu poznatih informacija), koji su traženi profili na tržištu rada i kakve su posljedice njihovih odluka. Najbolji način da se provede ova mjera je višestruko savjetovanje, te se preporučuje da se ovom pitanju posveti velika pažnja, i da se po mogućnosti uključe i druge osobe koje mogu uticati na odluku (roditelji i sl.). Ovom pitanju je potrebno posvetiti pažnju, jer eventualne greške u ovoj odluci imaju široku implikaciju i na pojedinačnog donosioca odluke, ali i na opšte stanje u društvu (rast nezaposlenosti, rasipanje resursa na nepotrebno obrazovanje i drugi vezani društveni problemi).

- **Poboljšati povezanost procesa obrazovanja i tržišta rada kroz povezivanje obrazovnih institucija i poslodavaca**

Analize i strateški dokumenti pokazuju da poslodavci nisu zadovoljni kvalitetom obrazovanja, te da zapošljavanje novih radnika bez radnog iskustva zahtijeva značajna ulaganja poslodavaca u znanja i vještine potrebne za obavljanje različitih djelatnosti. Evidentan je nedostatak ovih sadržaja u obrazovnim planovima i programima. Nedostatak na koji se najčešće referiraju poslodavci je iskustvo u praktičnom radu. Primarna mjera bi trebala biti uspostava saradnje obrazovnih institucija sa poslodavcima kroz omogućavanje obavljanja učeničkih i studentskih praksi u realnom radnom okruženju (kod stvarnih poslodavaca). Možda je pozitivan primjer Model radne prakse koji je funkcionisao do 1992. godine, koji je potrebno je modernizovati i ponovo uspostaviti za sve škole koje ne mogu učenicima omogućiti obavljanje stvarne prakse u sklopu svojih institucija.

- **Izvršiti reviziju školskog plana i programa i harmonizirati postojeće obrazovne programe vještinama i znanjima koji su traženi na tržištu rada**

Školske planove i programe je potrebno revidirati u skladu sa znanjima i vještinama koje su tražene na tržištu rada. Neophodno je uvažiti zahtjeve poslodavaca i adaptirati ishod obrazovnog procesa zahtjevima poslodavaca (koji se tiču i potrebnih profila, znanja i vještina). U praksi će ovo značiti da će osim adaptacije postojećih programa, ponovnog uvođenja i modernizacije radne prakse i sl, biti potrebno uvesti i potpuno nove sadržaje u nastavni plan i

⁴ Pojam informaciona asimetrija se odnosi na pogrešne percepcije ili nedostatak informacija koje imaju dvije strane u poslovnom odnosu. U konkretnom slučaju se odnosi na pogrešne percepcije, očekivanja i nedostatak informacija koje imaju učenici osnovnih škola prilikom upisivanja u srednje škole, i učenici srednjih škola prilikom donošenja odluke o upisu na fakultet.

program, kao što su npr. Preduzetništvo, komunikacione i prezentacijske vještine i sl., a sve u skladu sa zahtjevima poslodavaca koja su već definisana u istraživanjima koje provode zavodi za zapošljavanje.

Najveći problemi i propusti u pripremi učenika za tržište rada uočeni su u srednjoškolskom obrazovanju. Zbog toga, ovom stepenu obrazovanja treba dati prioritet prilikom adresiranja problema. Ovo se u najvećoj mjeri odnosi na stručne škole i zanimanja, čiji učenici često stiču stručna zvanja sa neadekvatnim vještinama, te nakon završetka obrazovanja upošljavanje ovog profila zahtijeva velika ulaganja vremena i finansijskih sredstava poslodavaca za obuku ovih kadrova. Kao rezultat ovakve situacije, poslodavci često nemaju interes za angažovanjem ovih kadrova, pa ih veliki broj završava kao osobe registrovane kod zavoda za zapošljavanje, ili su prinuđeni da prihvataju zanimanja koja su ispod njihovih kvalifikacija ili zanimanja za koja je potrebna značajna prekvalifikacija.

- **Uspostaviti lokalna partnerstva za zapošljavanje u lokalnim zajednicama u BiH**

U BiH se mora dati veći institucionalni značaj uvezivanju službi za zapošljavanje, obrazovnog sektora, poslodavaca i organa lokalnih zajednica u lokalna partnerstva za zapošljavanje. Lokalna partnerstva za zapošljavanje probleme nezaposlenosti i zapošljavanja rešavaju u skladu sa specifičnostima, potrebama i mogućnostima lokalne sredine. U okviru IPA projekta „Izgradnja institucija i kapaciteta u sektoru zapošljavanja u BiH“ implementirano je do sada lokalno partnerstvo u 22 opštine u BiH, ali je potrebno njihovo uvođenje u svim opštinama. Suštinski, lokalna partnerstva omogućuju da se utiče na upisnu politiku u obrazovanju na lokalnom nivou (prvanstveno srednje škole) prateći potrebe poslodavaca za radnom snagom koje iskazu sa jedne strane i stanjem na evidencijama nezaposlenih sa druge strane.

- **Zakonski i institucionalno urediti sistem neformalnog obrazovanja u cijeloj BiH**

Bosna i Hercegovina je poduzela određene korake u promociji neformalnog obrazovanja, uglavnom kroz pojedinačne inicijative organizacija. Ona je, zajedno s ostalim zemljama Jugoistočne Evrope, potpisnik Memoranduma o cjeloživotnom učenju. Potpisivanjem Memoranduma, Bosna i Hercegovina je preuzela obaveze u oblasti cjeloživotnog učenja, gdje stoji da će strane saradivati s ciljem podizanja opšteg i srednjeg stručnog obrazovanja, uključujući i neformalno obrazovanje. Konceptija cjeloživotnog učenja povezuje pojedine stepene i oblike obrazovanja (formalno, neformalno, informalno) u jedinstven sistem.

Obzirom da je Republika Srpska pravno i institucionalno regulisala oblast neformalnog obrazovanja, potrebno je isto uraditi u Federaciji BiH i Brčko distriktu BiH. Time bi se stvorile osnove da se uspostavi sistem neformalnog obrazovanja i obrazovanja odraslih u BiH koji bi omogućio poslodavcima da iskazu jasne zahtjeve neophodnih profila radne snage i da obrazovni sektor proizvede tražene profile, čime bi se umanjio pritisak na donosioce politika i socijalne partnere.

Broj: 05-50-1-3346/13
Sarajevo, 19.12.2013. godine

**PARLAMENTARNA SKUPŠTINA
BOSNE I HERCEGOVINE**

- Predstavnički dom -

SARAJEVO

BOGNA I HERCEGOVINA
PARLAMENTARNA SKUPŠTINA BOSNE I HERCEGOVINE
SARAJEVO

PRIMLJENO: 23.12.2013			
Organizaciona jedinica	Klasifikaciona oznaka	Redni broj	Broj priloga
01-50-1-15		57	13

PREDMET: Odgovor na poslaničko pitanje – dostavlja se

Ministarstvo vanjskih poslova, aktom broj: 07/2-30-05-4-42048-1/13 od 16.12.2013. godine, dalo je odgovor na pitanje koje je Božo Ljubić, poslanik u Predstavničkom domu Parlamentarne skupštine Bosne i Hercegovine, postavio na 57. sjednici ovog doma.

U prilogu prosljeđujemo navedeni akt u kojem je sadržan odgovor radi njegovog dostavljanja poslaniku.

S poštovanjem,

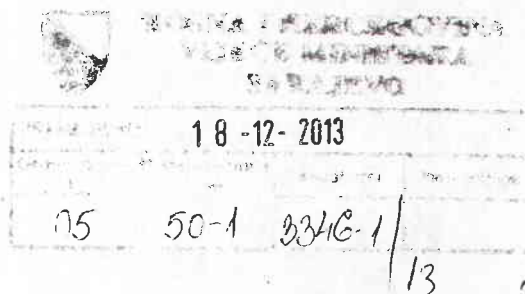

GENERALNI TAJNIK
Zvonimir Kutleša

BOSNA I HERCEGOVINA
Ministarstvo vanjskih poslova

БОСНА И ХЕРЦЕГОВИНА
Министарство иностраних послова

MFA-BA-RI-OSCE-VE
Broj: 07/2-30-05-4-42048-1/13
Sarajevo, 16.12.2013.g.

VIJEĆE MINISTARA BOSNE I HERCEGOVINE
Generalni sekretarijat

Fax: 033 282 633

Predmet: Odgovor na pitanje poslanika Bože Ljubića, dostavlja se,-

Veza: Vaš akt broj 05-50-1-3346/13 od 2.12.2013.godine

Vijeća ministara BiH – Generalni sekretarijat je Ministarstvu vanjskih poslova BiH uputilo akt, broj i datum veze, kojim se traži odgovor na pitanje koje je poslanik Božo Ljubić postavio na 57. sjednici Predstavničkog doma Parlamentarne skupštine BiH, a koje se odnosi na proceduru imenovanja predstavnika Bosne i Hercegovine u nepopunjena tijela Vijeća Europe, tačnije u:

- ECRI (Europska komisija za borbu protiv rasizma i netolerancije);
- CPT (Europski komitet za spriječavanje nečovječnog postupanja ili kažnjavanja);
- Komitet eksperata Europske povelje o regionalnim i manjinskim jezicima;
- GRETA (Grupa eksperata za borbu protiv trgovine ljudima);
- Savjetodavni komitet Okvirne konvencije za zaštitu nacionalnih manjina.

S tim u vezi, informiramo da je Ministarstvo vanjskih poslova BiH objavilo javni poziv za prijavu kandidata, te po okončanju prikupljanja prijave, dostavilo Predsjedništvu BiH na dalju proceduru. Predsjedništvo BiH je na Sjednici održanoj 17.9.2013.godine, donijelo odluke o prijedlogu listi bh. kandidata, i, putem Ministarstva vanjskih poslova BiH, uputilo Komitetu ministara Vijeća Europe na konačni odabir i imenovanje. Želimo napomenuti da je procedura u toku.

MINISTAR
Dr. Zlatko Lagumdžija